ALISHER NAVOIYNING "NASOYIM UL-MUHABBAT" ASARIDA FOZILA VA ORIFA AYOLLAR SIYMOSI HAMDA ULARNING MA'NAVIY-MA'RIFIY QARASHLARI

Jonqobilova Zebiniso Kamoliddin qizi
Samarqand Davlat Chet tillari instituti, magistrant
e-gmail: jonqobilovazebiniso77@gmail.com
+99890-444-97-11

ANNOTATSIYA

Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat" asarida fozila va orifa ayollar siymosi hamda ularning ma'naviy-ma'rifiy qarashlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Asarda Robi'a al-Adaviya, Oisha bint Ja'far, Fotima Nishopuriya kabi ayol avliyolarning hayoti va tasavvufiy tushunchalari yoritilgan bo'lib, Navoiy ularni ilmiy va irfoniy jihatdan yetuk shaxslar sifatida tasvirlaydi. Navoiyning ayol siymolariga insonparvarlik nuqtai nazaridan yuksak baho berganligi ularning hikmatli so'zlari va pand-nasihatlari orqali ifodalangan. Tezisda "Nasoyim ul-muhabbat" nafaqat tasavvufiy meros, balki ayollarning jamiyatdagi o'rni va ma'naviy salohiyatini o'rganish uchun muhim manba ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Navoiy, Nasoyim ul-muhabbat, fozila ayollar, orifa ayollar, tasavvuf, ma'naviy-ma'rifiy qarashlar, ilohiy muhabbat.

ABSTRACT

This thesis is devoted to the analysis of the image of virtuous and wise women (fozila and orifa) and their spiritual-enlightenment views in Alisher Navoi's work "Nasoyim ul-muhabbat". The work highlights the lives and Sufi concepts of such female saints as Rabi'a al-Adawiyya, Aisha bint Ja'far, and Fatima Nishopuriya, whom Navoi describes as intellectually and spiritually mature individuals. Navoi's high humanistic appreciation of female figures is expressed through their wise sayings and admonitions. The thesis substantiates that "Nasoyim ul-muhabbat" is not only a Sufi heritage but also an important source for studying the role of women in society and their spiritual potential.

Keywords: Navoi, Nasoyim ul-muhabbat, virtuous women, wise women, Sufism, spiritual-enlightenment views, divine love.

Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat" asarida fozila va orifa ayollar siymosi hamda ularning ma'naviy-ma'rifiy qarashlarini o'rganish bugungi kunda nihoyatda dolzarb va ilmiy ahamiyatga molik masalalardan biri hisoblanadi. Zero, globallashuv jarayonida ma'naviyat va axloqiy qadriyatlarning ahamiyati tobora ortib borar ekan, ayollarning jamiyatdagi o'rni, ularning ma'naviy merosi, ilmiy-irfoniy salohiyati va ma'rifiy qarashlarini chuqur tadqiq etish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa mazkur mavzuning nafaqat adabiy-tarixiy, balki ijtimoiy-ma'naviy, falsafiy va ma'rifiy jihatdan ham dolzarbligini belgilaydi.

Shu bilan birga, "Nasoyim ul-muhabbat" asarida ayollarga oid boblar mavjud bo'lsa-da, ularning ma'naviy-ma'rifiy qarashlari, tasavvufiy tushunchalari, ruhiy kamolot bosqichlari va jamiyatdagi o'rni alohida tizimli tahlil qilinmagan. Mavjud ilmiy ishlarda ayollar ko'pincha tasavvuf tarixining "ikkinchi darajali" qahramonlari sifatida talqin qilinadi, holbuki ularning o'ziga xos dunyoqarashi, ilmiy-irfoniy merosi, ma'naviy yetukligi va ta'limotlari alohida e'tiborga loyiqdir. Bu holat mazkur masalani chuqurroq, har tomonlama va zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida o'rganish zaruratini tug'diradi.

"Nasoyim ul-muhabbat" maqsadi-asarda keltirilgan fozila va orifa ayollarning siymosini, ularning tasavvufiy-ma'rifiy qarashlarini tizimli ravishda yoritish, shuningdek, Navoiyning ayol siymolariga

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

bergan bahosini aniqlash, ularning jamiyatdagi mavqeini ilmiy tahlil qilish va asarning ma'naviy-ma'rifiy merosdagi o'rnini chuqurroq ochib berishdan iborat. Bu maqsadga erishish orqali asarning nafaqat badiiy, balki ma'naviy-ma'rifiy qimmati yanada to'liq namoyon bo'ladi.

"Nasoyim ul-muhabbat" asarida Robi'a al-Adaviya, Oisha bint Ja'far, Fotima Nishopuriya kabi ayol avliyolarning hayoti, faoliyati va qarashlari bayon qilingan bo'lib, Navoiy ularni nafaqat zohid va obid, balki ilmiy va irfoniy jihatdan ham yetuk, ma'naviy kamolotga erishgan shaxslar sifatida tasvirlaydi. U ularning tavoze'i, sabr-qanoati, ilmga bo'lgan muhabbati, riyozatdagi matonati va Allohga bo'lgan cheksiz ishqini alohida ta'kidlaydi [Alisher Navoiy 1990: 124]. Asarda ayollarning ma'naviy-ma'rifiy qarashlari ularning hikmatli so'zlari, pand-nasihatlari, irfoniy mushohadalari va riyoziyotlari orqali ifodalangan bo'lib, Navoiy ularni avliyolik darajasiga ko'tarish orqali jamiyatdagi mavqeini yuksaltirishga, ularning ma'naviy yetukligini namoyon etishga, shuningdek, ayol zotining ilmiy-irfoniy salohiyatini e'tirof etishga harakat qilgan [O'sha yerda: 156]. Bu esa asarning nafaqat tasavvufiy meros, balki ayollarning jamiyatdagi o'rni, ma'naviy salohiyati va ma'rifiy qarashlarini o'rganish uchun ham bebaho manba ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA

Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat" asari nafaqat tasavvufiy merosning buyuk namunasi, balki o'rta asr Sharq jamiyatida ayollarning ma'naviy-ma'rifiy salohiyatini yorituvchi muhim manba hisoblanadi. Navoiy ushbu asarda Robi'a al-Adaviya, Oisha bint Ja'far, Fotima Nishopuriya kabi ayol avliyolarning siymosini ularning ilmiy va irfoniy yetukligi, sabr-qanoati, tavoze'i va ilohiy muhabbatga bo'lgan munosabati orqali yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlagan.

Asarda ayollarning ma'naviy-ma'rifiy qarashlari ularning hikmatli so'zlari, pand-nasihatlari va riyoziyotlari orqali ifodalangan bo'lib, bu Navoiyning ayol siymolariga insonparvarlik nuqtai nazaridan yuksak baho berganligini ko'rsatadi. Tezisda "Nasoyim ul-muhabbat" asari nafaqat tasavvufiy meros, balki ayollarning jamiyatdagi o'rni va ma'naviy salohiyatini o'rganish uchun muhim manba ekanligi asoslab berildi. Mavjud ilmiy izlanishlarda mazkur masala tizimli o'rganilmaganligi, ayol siymolarining o'ziga xos xususiyatlari yetarlicha yoritilmaganligi tezisning dolzarbligini va ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqot o'z oldiga qo'ygan maqsadga-ayol siymolarining ma'naviy-ma'rifiy qarashlarini tizimli yoritish va Navoiyning ularga bergan bahosini aniqlashga erishdi. Kelgusida ushbu mavzu ayollar tarixi, tasavvuf va ma'naviyat masalalari bo'yicha ilmiy izlanishlar uchun muhim asos bo'la oladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.